

In Beeld: Cartoons over het referendum in Turkije

Korte omschrijving werkvorm

Leerlingen analyseren enkele cartoons over het referendum in Turkije op 16 april.

Disclaimer: Het diplomatieke conflict tussen Nederland en Turkije kan gevoelig liggen, en de cartoons bieden niet allen evenveel handvatten om die gevoeligheden voorzichtig bespreekbaar te maken. U kunt natuurlijk besluiten om niet alle spotprenten te bespreken. Er staan geen cartoons bij die de kant van Erdogan en het ja-kamp kiezen.

Leerdoel

- Leerlingen weten hoe ze stapsgewijs spotprenten kunnen analyseren.
- Door de spotprenten te analyseren krijgen de leerlingen meer inzicht in de internationale opinie over het referendum.

Bronnen

- Spotprent 1a
<https://www.nrc.nl/nieuws/2017/02/27/bij-turks-referendum-is-nee-taboe-7001926-a1547797>
- Spotprent 1b
<https://twitter.com/ornikkar/status/834049882906312708/photo/1>
- Spotprent 1c
<https://twitter.com/MarianKamensky1/status/846703213235621891>
- Spotprent 2
<http://www.economist.com/news/world-week/21718934-kals-cartoon>
- Spotprent 3
http://www.yoopdeloop.com/archief/portfolio_item/1932/170312+erdogan+nl

Benodigheden

- Voor iedere leerling een 'Stappenplan spotprenten'
- De spotprenten die u wilt behandelen (geprint of op groot scherm)

Duur

Circa 40 minuten.

Handleiding

1. Print voor iedere leerling het stappenplan.
2. Laat via beamer of smartboard de spotprenten zien. In groepjes werken is ook mogelijk. Dan kunt u de spotprenten uitprinten en elk groepje één spotprent en het stappenplan geven.

3. Geef de leerlingen per spotprent 5 à 10 minuten tijd om het stappenplan in te vullen.
4. Bespreek per spotprent de antwoorden klassikaal. Als u de klas in groepjes heeft verdeeld, kunt u de leerlingen vragen om hun antwoorden aan de rest van de klas te presenteren. U kunt de bespreking ook aangrijpen om een klassengesprek te beginnen over het referendum in Turkije. Wat vinden ze van het referendum en de mogelijke grondwetswijziging?

Stappenplan spotprenten

1. Wat zie je?
Zeg letterlijk wat je ziet, dus zonder te interpreteren. Beschrijf de personen/figuren. Beschrijf de voorwerpen. Beschrijf de afgebeelde situatie.
2. Welke tekst staat er bij de spotprent?
  - a. Titel.
  - b. Bijschriften/andere teksten.
3. Welke symbolen worden gebruikt in de spotprent?
4. Welk onderwerp/thema/gebeurtenis wordt afgebeeld?
5. Wie of wat wordt er bespot in de spotprent?
6. Wat is de boodschap van de tekenaar?
  - a. Leg de boodschap uit.
  - b. Leg uit hoe de tekenaar personen, voorwerpen en symbolen gebruikt voor zijn boodschap.

Spotprent 1

Spotprent 1a

Vertaling: Evet = Ja

[Cover](#) van het Turkse satirische tijdschrift [Penguen](#), 15 februari 2017

Spotprent 1b

Vertaling: "Turkije bereidt zich voor op het referendum op 16 april"

[Pascal Gros](#), 17 februari 2017

Spotprent 1c

[Marian Kamensky](#), 28 maart 2017

Spotprent 2

Economist.com

Door Kevin Kallauger, in [KAL's cartoon](#), voor *The Economist*, 15 maart 2017

Spotprent 3

Door Joep Bertrams, 14 maart 2017

Onderwijskrant Actueel: Turks Referendum

Antwoordmodel

Spotprent 1

1. Wat zie je?

- 1a: Een man in een stemhokje met een stempel en een stembiljet in zijn hand. De man kijkt een beetje moeilijk.
- 1b: Een gebouw met twee hokjes; de hokjes stellen stemhokjes voor. Boven het linker stemhokje hangt een bordje met het woord 'Oui'. Bovendien is er in het linker stemhokje een rood gordijn zichtbaar. Boven het rechter stemhokje hangt een bordje met de tekst: 'Non'. In dit rechterhokje is er geen rood gordijn afgebeeld, je kunt er dus niet onbespied stemmen. Het hokje ziet er bovendien uit als een gevangenis, met tralies en een brits.
- 1c: In deze cartoon zijn twee stembussen afgebeeld met links het woord: 'No' en rechts het woord: 'Yes'. Op de achtergrond is de Turkse vlag afgebeeld. Bij het stemhokje met de tekst 'No' is op de grond een vak te zien.

2. Welke tekst staat er bij de spotprent?

- 1a: Op het stembiljet staan de woorden 'Evet' (Ja) en 'Terrorist' geschreven.
- 1b: Bovenin het plaatje staat een zin in het Frans: 'La Turquie prépare le référendum du 16 avril'. De Nederlandse vertaling daarvan is: 'Turkije bereidt zich voor op het referendum van 16 april'. Boven het linker stemhokje staat de tekst: 'Oui' (Ja), boven het rechter stemhokje staat de tekst: 'Non' (Nee).
- 1c: Op het linker stemhokje staat 'No' (Nee); op het rechter stemhokje staat 'Yes' (Ja).

3. Welke symbolen worden gebruikt in de spotprent?

- 1a: Geen symbolen weergegeven
- 1b: De stembussen staan symbool voor de stemkeuze die Turken hebben op 16 april.
- 1c: De Turkse vlag (witte maan en ster op rode achtergrond) staat symbool voor Turkije. De stembussen staan symbool voor de stemkeuze die Turken hebben op 16 april.

4. Welk onderwerp/thema/gebeurtenis wordt afgebeeld?

Alle drie de cartoons gaan over het referendum dat op 16 april in Turkije plaatsvindt. De Turken mogen dan stemmen over de vraag of een aantal grondwetwijzigingen wel of niet door moet gaan. Als de meerderheid 'Ja' stemt, verschuift er veel macht van het Turkse parlement naar de Turkse president, in dit geval president Erdogan. De president kan hierdoor veel beslissingen zelf nemen, zonder toestemming van het parlement. President Erdogan heeft in zijn campagne geprobeerd om veel mensen te overtuigen om 'Ja' te stemmen. Omdat er op dit moment een noodtoestand is afgekondigd in Turkije, krijgt het nee-kamp weinig ruimte om campagne te voeren.

5. Wie of wat wordt er bespot in de spotprent?

Het referendum van Turkije wordt in de cartoons bespot omdat de Turkse kiezers volgens de tekenaars helemaal geen keuze hebben. De enige optie die de Turkse kiezer heeft, is stemmen

vóór de grondwetswijziging waarbij Erdogan meer macht krijgt. In alle drie de cartoons heeft het stemmen tegen een grondwetswijziging gevolgen voor de kiezer.

- 1a: De man staat symbool voor de Turkse kiezer die op 16 april voor of tegen een grondwetswijziging stemt die Erdogan meer macht zal geven. Het woord 'Evet' betekent 'Ja' in het Turks. De Turkse kiezer kan volgens deze tekenaar eigenlijk alleen maar 'Ja' stemmen. 'Nee' stemmen is geen optie op het stembiljet. Wie niet 'Ja' stemt, wordt meteen afgeschilderd als een terrorist.
- 1b: Tijdens de voorbereidingen van het referendum in Turkije worden de kiezers volgens de tekenaar onder druk gezet. Een ja-stem is anoniem en veilig. Wie 'Nee' wil stemmen, kan dat niet anoniem doen en loopt risico dat hij in de gevangenis wordt gegoooid.
- 1c: Het getekende vak onder het stemhokje met 'Nee' doet vermoeden dat er een valluik onder zit. Wie tegen de grondwetswijziging stemt, loopt volgens de tekenaar dus risico dat hij daarna door een gat naar beneden valt en opgesloten wordt.

6. Wat is de boodschap van de tekenaar?

In alle drie de cartoons lijkt de boodschap te zijn dat kiezers zich niet veilig of vrij voelen om 'nee' te stemmen. Nee-stemmers worden in de gaten gehouden door de regering en kunnen te maken krijgen met negatieve consequenties.

Spotprent 2

1. Wat zie je?

Een boze man, zijn linkerhand is afgebeeld als een robohand met enge scherpe punten waarin hij een vrouw stevig vast houdt. Naast de man staat op een sokkel een nog veel grotere ijzeren robohand met stekelige pinnen.

2. Welke tekst staat er bij de spotprent?

-Op de kleding van de vrouw staat het woord 'Turkije'.

-Op de sokkel van de reuzenrobohand staat een bordje met de tekst: 'New constitutional powers'. Dat betekent 'nieuwe grondwettelijke bevoegdheden'.

-In de tekstballon van de man staat: 'Give me this and you will never suffer the painful grip of terrorism'. ('Als je me dit geeft, zul je nooit meer hoeven te lijden onder de pijnlijke greep van terrorisme.')

3. Welke symbolen worden gebruikt in de spotprent?

De man afgebeeld in de spotprent stelt de president van Turkije, Erdogan voor. Zijn robohand staat voor de macht die Erdogan nu al heeft (want macht kun je 'grijpen', en hij heeft de bevolking van Turkije 'in zijn greep'). De reusachtige ijzeren robohand staat voor de nog veel grotere macht die Erdogan zal verkrijgen als de meerderheid van de Turkse bevolking voor de grondwetswijziging stemt.

4. Welk onderwerp/thema/gebeurtenis wordt afgebeeld?

De cartoon geeft (de campagne van) de Turkse president Erdogan weer, die het land met 'ijzeren hand' wil besturen. Daarbij gebruikt hij onder meer het argument dat er krachtig moet worden opgetreden tegen terroristen (van IS of PKK) die aanslagen plegen in het land. Met zijn nieuwe bevoegdheden zou hij het land kunnen bevrijden van de grip waarin het terrorisme Turkije houdt.

5. Wie of wat wordt er bespot in de spotprent?

In deze spotprent wordt de nieuwe machtspositie bespot die president Erdogan probeert te verkrijgen door het referendum. Met die nieuwe macht zal hij Turkije volgens de tekenaar in een greep krijgen die zo pijnlijk is dat de bevolking volledig vermorzeld zal worden.

6. Wat is de boodschap van de tekenaar?

De tekenaar wil de Turkse kiezer waarschuwen tegen de uitbreiding van de macht die president Erdogan voorstaat. Als hij eenmaal de macht in handen heeft, zal zijn grip ook stevig, pijnlijk en onontkoombaar zijn. In de tekstballon staat: 'Give me this and you will never suffer the painful grip of terrorism'. Dit verwijst naar het argument van Erdogan dat de grondwetswijziging nodig is om de Turkse bevolking te kunnen beschermen tegen terrorisme. De dreigende robothand en de knellende greep om 'Turkije' suggereert echter dat het land veel meer te vrezen heeft van een oppermachtige Erdogan.

Spotprent 3

1. Wat zie je?

Een boze man verkleed als een soort oermens. Om zijn voeten heeft hij leren lappen gebonden bij wijze van schoeisel, hij heeft een primitief ogend kledingstuk aan dat rood is en waar een witte maan op staat, er zit een potlood door zijn neus waar het woord 'vrijheid' op staat, een knuppel in zijn hand met de tekst 'referendum'. Uit een gat in de muur steekt een kop van een leeuw. De man heeft zijn vinger in de bek de leeuw gestoken. De leeuw bijt en er spatten bloeddruppels van af.

2. Welke tekst staat er bij de spotprent?

- Het onderschrift van de spotprent luidt: "Hoog bezoek".
- Op het potlood staat de tekst 'vrijheid'.
- Op de knuppel staat het woord 'referendum'.
- Onder de leeuw staat een bordje met de letters 'NL'.

3. Welke symbolen worden gebruikt in de spotprent?

De man afgebeeld in de spotprent stelt waarschijnlijk de president van Turkije, Erdogan, voor, of de Turkse regering in zijn geheel. Het potlood dat door zijn neus steekt, de knuppel in zijn hand en zijn kledingdracht laten de man eruit zien als een holbewoner, en staan daarmee waarschijnlijk symbool voor 'primitief' en 'onbeschaafd' gedrag, en/of voor (brute) kracht. De leeuw staat symbool voor Nederland. De vinger van de man staat voor de 'provocatie' van Turkije om een minister naar Nederland te sturen om campagne te voeren, ook al had Nederland de toestemming daarvoor geweigerd. De beet van de leeuw staat voor de harde reactie van Nederland op deze 'provocatie'.

4. Welk onderwerp/thema/gebeurtenis wordt afgebeeld?

De tekening gaat over het diplomatieke conflict tussen Nederland en Turkije, naar aanleiding van het bezoek van een Turkse minister aan Nederland ('Hoog bezoek'). Deze minister wilde in Nederland campagne vóór een ja-stem komen voeren onder de hier wonende Turken. Nederland vreesde een verstoring van de openbare orde (en zat zelf midden in een verkiezingscampagne) en had daarom geen toestemming gegeven aan de Turkse minister om te komen. Toen er toch een minister kwam (per auto), is zij op weinig diplomatieke wijze teruggestuurd.

5. Wie of wat wordt er bespot in de spotprent?

In deze spotprent wordt de diplomatieke rel tussen Nederland en Turkije weergegeven waarbij

Erdogan en misschien ook Nederland worden bespot.

-De Turkse president Erdogan (of de Turkse regering als geheel) is afgebeeld als een holbewoner. De holbewoner wekt de associatie met ongemanierdheid en agressief gedrag op: een harde opstelling in plaats van het gesprek aangaan. Waarschijnlijk een verwijzing naar de harde opstelling van Erdogan en zijn regering tegenover landen die kritiek hebben op de manier waarop Erdogan campagne voert. Het (stem)potlood met het woord 'vrijheid' erop kan een verwijzing kan zijn naar het argument dat Turkije zich beroept op de vrijheid van meningsuiting (en Nederland dat recht met voeten treedt, terwijl het Turkije bekritiseert om het gebrek aan grondwettelijke vrijheid). Maar je kunt ook redeneren dat de tekenaar met dat potlood juist laat zien dat Turkije het concept 'vrijheid' misbruikt om er 'goede sier' mee te maken, en het niet gebruikt op de manier waarop het bedoeld is. Met een potlood kun je schrijven of tekenen of stemmen, maar deze man gebruikt het potlood alleen om er 'mooier' uit te zien.

-Nederland accepteert het gedrag van de holbewoner niet en bijt in zijn vinger. Het zou kunnen dat de tekenaar van deze spotprent ook Nederland bespot: de afgebeelde leeuw bijt alleen in de vinger van Erdogan, wat gezien kan worden als een kleine verwonding. Een 'echte' leeuw gaat de hele man te lijf, maar deze leeuw kan niet zoveel uitrichten, alleen een deel van zijn kop past door het gat in de muur. De leeuw mag wel oppassen voor de knuppel die de man in zijn hand heeft.

6. Wat is de boodschap van de tekenaar?

De tekenaar probeert mogelijk inzicht te geven in de krachtmeting tussen Nederland en Turkije. De vraag is: welk land komt het beste uit deze situatie? De tekening laat het antwoord open. Het geringe effect van de beet van de in zijn bewegingsvrijheid beperkte leeuw en de machtige knuppel suggereren een overwinning van Turkije.